

การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์กฎหมายว่าด้วยหลักความเป็นกฎหมาย สูงสุดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย A Historical–Legal Study on the Principle of the Supremacy of the Constitution of the Kingdom of Thailand

ดร.กิตติศักดิ์ หนูชัยแก้ว*
Dr. Kittisak Noochaikaew

วันรับบทความ 28 พฤษภาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 4 มิถุนายน 2568; วันตอบรับตีพิมพ์ 26 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อธิบายแนวคิด ทฤษฎี พัฒนาการของหลักการดังกล่าวในบริบทของกฎหมายไทย ซึ่งแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วนสำคัญ โดยส่วนแรก ว่าด้วยหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีที่มาจากทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ ทฤษฎีสัญญาประชาคม และทฤษฎีก่อตั้งองค์กรสูงสุดทางการเมืองของซีเอเยสส์ ส่วนที่สอง คือวิธีการทำให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด พบว่า มี 4 รูปแบบ คือ การรับรองไว้โดยชัดแจ้งว่าเป็นกฎหมายสูงสุด การบัญญัติว่ากฎหมายใดที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญใช้บังคับมิได้ การมีองค์กรที่คุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุด และการแก้ไขรัฐธรรมนูญทำได้ยากยิ่งกว่ากฎหมายธรรมดา ส่วนที่สาม กล่าวถึงพัฒนาการของแนวคิดเรื่องรัฐธรรมนูญในประเทศไทย ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งพบว่า แม้ไม่มีการใช้รัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ แต่มีความพยายามในการวางรากฐานการจำกัดอำนาจและสร้างรูปแบบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

* อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
Lecturer, School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University

ส่วนสุดท้าย เป็นส่วนสำคัญโดยนำเสนอบทบัญญัติว่าด้วยหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดในประวัติศาสตร์รัฐธรรมนูญไทย ซึ่งพบว่า ได้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะแรก ช่วงที่บทบัญญัติไม่มีความชัดเจนของหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญในยุคเริ่มแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ระยะที่สอง มีบทบัญญัติซึ่งบัญญัติว่ากฎหมายใดที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ กฎหมายนั้นใช้บังคับมิได้ และระยะที่สาม ช่วงที่มีการรับรองไว้โดยชัดแจ้งว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2540 ฉบับปี พ.ศ. 2550 และฉบับปี พ.ศ. 2560

คำสำคัญ: รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายสูงสุด

ABSTRACT

This article aims to study the principle of the supremacy of the Constitution of the Kingdom of Thailand. It explains the concepts, theories, and the development of such principles within the context of Thai law, which is divided into four main parts. The first part discusses the doctrine of constitutional supremacy, which originates from natural law theory, the social contract theory, and the theory of establishing the supreme political authority by Sieyès. The second part presents the methods by which a constitution becomes the supreme law, which can be categorized into four forms: explicit recognition of the constitution as the supreme law; provisions stating that any law contrary to the constitution shall have no legal effect; the establishment of institutions responsible for protecting constitutional supremacy; and the requirement that constitutional amendments must be more difficult than ordinary legislation. The third part addresses the development of the concept of constitution in Thailand before the 1932 regime change. Although a formal constitution had not yet been adopted, efforts were made to lay the foundation for limiting state power and establishing a system of democratic governance.

The final and most important part presents constitutional provisions on the principle of constitutional supremacy throughout Thai constitutional history. This can be divided into three periods: the first period, in which the principle of constitutional supremacy was not established in the early stage after the 1932 change of government; the second period, in which provisions were introduced stating that any law contrary to the constitution shall have no effect; and the third period, during which the constitutions explicitly affirmed that the constitution is the supreme law, namely the 1997, 2007, and 2017 Constitutions of the Kingdom of Thailand.

Keywords: Constitution, Constitution of the Kingdom of Thailand, Supreme Law

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กิตติศักดิ์ ปรกติ, *การปฏิรูประบบกฎหมายไทยภายใต้อิทธิพลยุโรป* (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2556).

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 8, วิญญูชน 2565).

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, *รัฐธรรมนูญแห่งประเทศฝรั่งเศส* (นันทวัฒน์ บรมานันท์ ผู้แปล 2541).

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, *รัฐธรรมนูญแห่งประเทศญี่ปุ่น* (สุตา วิศรุตพิชญ์ ผู้แปล 2541).

เจ้านายและข้าราชการกราบบังคมทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103 และ
พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแถลงพระบรมราชาธิบาย
แก้ไขการปกครองแผ่นดิน, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฉลองนาปณกิจศพ หม่อมสนธิ กฤดากร
พ.ศ. 2510 (พระนคร : กรมสรรพสามิต 2510).

ชาญชัย แสวงศักดิ์, *กฎหมายมหาชน : วิวัฒนาการของกฎหมายมหาชนในต่างประเทศและ
ประเทศไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 5, วิญญูชน 2560) 402-403.

บรรเจิด สิงคะเนติ, *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 2, วิญญูชน 2560).

บุญศรี มีวงศ์โสมษ, *กฎหมายรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 10, โครงการตำราและเอกสารประกอบการ
สอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2563).

ปวิศร เลิศธรรมเทวี, ‘ภูมิหลังว่าด้วยการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ’ (2560) ปีที่ 35
ฉบับที่ 2 วารสารกฎหมาย.

มนตรี รูปสุวรรณ, *เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*
(วิญญูชน 2542).

มานิตย์ จุมปา และ พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, *รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา คำอธิบายเรียงมาตรา
พร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา* (วิญญูชน 2552).

การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์กฎหมายว่าด้วยหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
A Historical-Legal Study on the Principle of the Supremacy of the Constitution of the Kingdom of Thailand

วรเจตน์ ภาคีรัตน์, *คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 3, อ่านกฎหมาย 2564).

วิชัย ประสงค์สี, *แผ่นดินสมเด็จพระปกเกล้า* (พระนคร : อักษรศาสตร์ 2505).

วิชญ์ เครืองาม, *กฎหมายรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 3, นิติบรรณาการ 2530).

สนธิ เตชานันท์, *แผนพัฒนาการเมืองไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยตามแนวพระราชดำริ
ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว* (พระนคร : ไทยเชชม 2519).

สมยศ เชื้อไทย, *หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 14, วิญญูชน 2563).

สุรพล นิติไกรพจน์ และคณะ, *ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติพันธกิจตามรัฐธรรมนูญ* (คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2544).

อานนท์ มาเม้า, *ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ* (โครงการตำราและเอกสารประกอบ
การสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2558).

ภาษาต่างประเทศ

Jutta Limbach, 'The Concept of the Supremacy of the Constitution' (2001) Vol. 64
No. 1 The Modern Law Review 1.